

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

בחוקותי

(חלק יז — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת בהר־בחוקותי, כ־כו אייר, ה'תשפ"א (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

בחוקותי

האַלטן, ווייל דער טייטש פון בחוקותי (בדרך כלל) איז – מצות, דעריבער מוז רש"י מקדים זיין „יכול – די ערשטע סברא איז אַז דאָס מיינט – קיום המצות“, נאָר היות אַז קיום המצות שטייט שוין (ווייטער) אין פסוק, איז פון דעם מוכח אַז די (פריערדיקע) ווערטער „אם בחקֹר־ תי תלכוֹ“ מיינען ניט קיום המצות, נאָר „עמלים בתורה“.

ס'איז אָבער ניט מובן:

(א) רש"י באַוואָרנט אַז דאָ איז „בחוקֹר־ תי“ ניט „מצות“ נאָר „תורה“, האָט ער געדאַרפט מעתיק זיין פון פסוק „אם בחוקותי“ און מפרש זיין „יכול אילו המצות כשהוא אומר ואת מצותי הרי מצות אמורי“ – ניט מער.

(ב) די קשיא ווערט נאָך שטאַרקער: אין תו"כ (מקור פרש"י) שטייט טאַקע „יכול אילו המצות“ און רש"י איז משנה דעם לשון און שרייבט „קיום המצות“.

(ג) מוז מען זאָגן אַז רש"י באַוואָרנט אויך אַ צווייטע זאַך, אין קיום המצות: עמלים (בתורה) – דאַרפֿן פאַרשטיין: פון „ואת מצותי תשמרו“ האָט מען בלויז די ראי' אַז „בחוקותי“ מיינט ניט מצות, נאָר תורה – פון וואָנעט איז דער הכרח אַז עס מיינט „עמלים בתורה“?

(3) בגו"א, דברי דוד ומשכיל לדוד (ועוד) פי' שהוכחת רש"י היא מל' „תלכו“ שמתאים רק בעמל תורה (ולא בעשיית – קיום – מצות) אבל* [נוסף לזה שלא נזכר הוכחה זו בפירושו אפילו ברמז]

(* ועוד: הרי מצינו ל' תלכו בנוגע לעשי' ובחוקותיהם לא תלכו" (אחרי יח, ג. וראה פרש"י שם) אבל ראה פרש"י שם, ד"ה „ללכת בהם“.

א. אין התחלת פרשתינו איז רש"י מעתיק פון פסוק „אם בחוקותי תלכו“ און איז מפרש: „יכול זה קיום המצות, כש־ הוא אומר ואת מצותי תשמרו“ הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה“.

דער מקור פון דעם פרש"י איז תו"כ² – אָבער וויבאַלד אַז רש"י בפירושו (וואָס איז ע"ד הפשט, פשש"מ) בריינגט פון דרשות רז"ל נאָר דאָרט וואו ס'איז דאָ אַ הכרח דערויף אין פשוטן של כתובים (כמדובר כמה פעמים), מוז מען זאָגן אַז אַט דער פירוש פון תו"כ וואָס רש"י בריינגט דאָ איז מוכרח אין פשטות הבנת הכתוב.

דערמיט איז אויך מובן פאַרוואָס רש"י דאַרף דאָ ברענגען די גאַנצע אריכות „יכול זה קיום המצות כשהוא אומר כו“, און ער איז זיך ניט מסתפק מיט'ן עצם הפירוש אַז „אם בחוקותי תלכו“ מיינט „עמלים בתורה“, וואָרום דעמאָלט וואָלט געווען אַ נתינת מקום צו אָננעמען אַז דאָס איז דער פשוטער טייטש פון „בחד־קוּתי תלכוֹ“ – און דאָס איז ניט אויסגע־

(1) כ"ה בדפוס ראשון דרש"י, וברוב הדפוסים שלפנינו. ובכמה דפוסים מוסיף „וגו“ ובדפוס שני דרש"י ובכמה כתי' רש"י כשהוא אומר „ועשיתם אותם“. וכ"ה ברא"ם וברוב מפרשי רש"י ובתו"כ (מקור פרש"י): כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם. וראה לקמן הערה 4.

(2) בפרש"י „שתהיו* עמלים בתורה“ – בתו"כ „להיות עמלין בתורה“, משנה רש"י ללשון נוכח „שתהיו עמלים* מתאים ללשון הכתוב „תלכוֹ“.

(* בדפוס ראשון וא' מכת"י רש"י: שיהו. וכ"ה ברא"ם.

כלל פון מצות, בלייבט דאך ווידער די שאלה, „הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו?“

דערפון איז רש"י מכריח אַז „בחקותי תלכו“ מוז מיינען (ניט לימוד התורה סתם, נאָר) אַ פרט נוסף אין לימוד התורה, וואָס מ'קען אים ניט וויסן פון „מצותי תשמרו“, ווייל אויך אָן דעם פרט איז מען מקיים די מצוה פון תלמוד תורה, און דאָס דריקט אויס דער וואָרט „תלכו“ – ניט סתם „תשמרו“ (מקיים זיין), לער-נען תורה.

אין וואָס פאַר אַן אופן קען מען מוסף זיין אין לימוד התורה, וואָס אויך אָן דער הוספה פעלט ניט אין דעם „תשמרו“, אין קיום מצות תלמוד תורה? אויב אין כמות – אין צוגעבן זמן אין לימוד התורה, איז דאָס אַלס דער זעלבער אופן הקיום, דער זעלבער „תשמרו“ – בדוגמת קיום מצות „והי' לך לאות על ידך“ – צי דאָס איז אַ קורצער זמן אָדער אַ ליינגער זמן – איז דאָס אַלץ דער זעלבער „והי' לך“. מוז מען דעריבער זאָגן, אַז וואָס אונטערשטרייכט „(אם בחקותי) תלכו“⁵ ניט סתם „תשמרו“ – אַ הוספה אין איכות פון דעם קיום לימוד התורה – עמלים בתורה, וואָס דאָס ווערט ניט נכלל אין „מצותי תשמרו“, וויבאַלד אַז תשמרו איז מען מקיים אויך דורך לערנען ניט אין אַן אופן פון עמל.

ג. עפ"י ווערט אָבער שווער דער סדר הענינים אין פסוק: וויבאַלד אַז „מצותי תשמרו“ איז כולל דעם קיום פון מצות ת"ת אין אַן אופן פון סתם לימוד, למגרט, האָט עס דאָך געדאַרפט שטיין אין פסוק פריער, פאַר „בחקותי תלכו“,

ד) אויף „ואת מצותי תשמרו“ איז רש"י מפרש: „הוּ עמלים בתורה ע"מ לשמור ולקיים“. ולכאורה, איז דאָך דאָס אין סתירה צו דעם וואָס רש"י זאָגט פריער „כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור“, אַז „ואת מצותי תשמרו“ מיינט קיום המצות (און ניט אַ פרט אין אופן לימוד התורה – ער זאָל זיין ע"מ כו"י)?

ב. דער ביאור אין דעם:

תלמוד תורה איז איינע פון די תרי"ג מצות; און ווי דער בן חמש למקרא ווייס דאָס אויך פון דעם וואָס אויף לימוד התורה מאַכט ער יעדער פרימאַרגן די ברכה „אשר קדשנו במצותיו“. ולפי"ז איז פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס מ'קען ניט מפרש זיין אַז „בחקותי תלכו“ מיינט לימוד התורה, וואָרום לימוד התורה איז אין

אדרבא מל' רש"י: יכול זה קיום המצות כשהוא אומר .. הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים כו', מוכח: א) שבפשטות „בחקותי תלכו“, פ"י קיום המצות, ולא תורה, וכמש"כ ברע"ב כאן. ב) ההוכחה ש„בחקותי תלכו“ הוא (לא רק לתורה אלא גם) עמלים בתורה הוא מזה ש„קיום המצות אמור כו“.

4) ברא"ם (וברוב מפרשי רש"י) מפרש שקיום המצות נאמר ב„ועשיתם אותם“, ו„אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו“ תרווייהו ביהיו „עמלים בתורה“ קמירי אלא חדד מינייהו בסתם עמלים וחד מינייהו בעמלים על מנת לשמור ולקיים. אבל זהו לפי גרסתו בפרש"י כשהוא אומר „ועשיתם אותם“. והרי בכמה דפוסים הובא בפרש"י „ואת מצותי תשמרו“ (כנ"ל הערה 1).

נוסף לזה, גם לפי הגירסא שלפניו ופי' אי"מ: א) דהו"ל לרש"י להעתיק בתחילת פירושו גם „ואת מצותי תשמרו“ (או עכ"פ לרמזם ב„גור“), שהרי בא להוכיח ולפרש שגם „ואת מצותי תשמרו“ הוא בלימוד התורה [ובפרט דב„ואת מצותי תשמרו“ שייך יותר, יכול זה קיום המצות“ מאשר ב„אם בחקותי תלכו“] (ב) מנ"ל דגם „ואת מצותי תשמרו“ הוא בעמלים ע"מ לשמור ולקיים ולא לימוד (סתם) ע"מ לשמור ולקיים.

5) להעיר מפרש"י עה"פ התהלך לפני (לך יז, א). ובפרשתנו (כו, יב) והתהלכתי בתוכם.

בלויו דער לימוד למיגרס דארף זיין מיט דער כוונה לשמור ולקיים, נאָר) אויך דער „עמלים בתורה“ דארף זיין ע"מ לשמור ולקיים.

און אויף דעם בריינגט רש"י „כמו שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לע- שותם“, אַז לימוד התורה – בלי חילוק, כולל אויך עמלים¹⁰ בתורה – דארף זיין „ע"מ לשמור ולקיים“.

ולפ"ז איז מובן, אַז דאָס וואָס רש"י זאָגט „הוּ עמלים בתורה כו" בנוגע צו „מצותי תשמרו“ איז קיין סתירה ניט צו דעם וואָס ער זאָגט פריער אַז „מצותי תשמרו“ מיינט קיום המצות – ווייל רש"י פירוש דאָ איז (ניט אויף די ווערטער „ואת מצותי תשמרו“, נאָר) אויף „אם בחקותי תלכו“¹¹: פריער פאָר- טייטשט רש"י די ווערטער אַליין, אַז זיי מיינען „שתהיו עמלים בתורה“, און דערנאָך – דעם טעם פאַרוואָס זיי שטייען פאַר „ואת מצותי תשמרו“, ווייל דער עמלים בתורה דארף זיין „ע"מ לשמור ולקיים“¹².

אַזוי איז דאָך דער סדר הלימוד בפשטות: פריער דארף זיין דער לימוד למיגרס און ערשט דערנאָך קען זיין דער עמל בתורה – לימוד בעיון⁶ (מען קען דאָך ניט אַנ- הייבן מיט פאַרטיפן זיך באַלד בעיון, איידער מ'לערנט ניט פריער אין אַן אופן – למיגרס), היינט פאַרוואָס שטייט פריער „בחקותי תלכו“ און דערנאָך „ואת מצותי תשמרו“?

וואָלט מען געלערנט אַז דער שטייט פון „בחקותי תלכו“ איז לימוד התורה סתם, און „מצותי תשמרו“ איז מעשה המצות, וואָלט געווען מובן פאַרוואָס דאָס שטייט פריער פאַר „ואת מצותי תשמרו“, ווייל נאָר „תלמוד מביא לידי מעשה“⁷, וכמובן בפשטות אַז כדי צו וויסן וואָס צו טאָן און ווי אַזוי צו טאָן דארף מען פריער לערנען, אָבער בשעת מען לערנט אַז „בחקותי תלכו“ מיינט „עמל תורה“, קען מען שוין לכאורה ניט מסביר זיין אַז דערפאַר שטייט פריער „בחקותי תלכו“ ווייל דאָס איז אַ תנאי מוקדם וואָס בריינגט צו „ואת מצותי תשמרו“ – (מעשה המצות) –

ווייל „לידע את המעשה אשר יעשו“ איז ניט נויטיק דער אופן הלימוד דוקא פון „עמל תורה“; אויף צו וויסן דעם דין הלכה למעשה איז מספיק לימוד למיגרס אין די ספרי הלכה וכו"⁸.

דערפון גופא איז רש"י מכריח אַז דאָס איז אַ פרט אין עמלים בתורה, אַז (ניט

(6) ראה שבת סג, א. ע"ז יט, א.

(7) קדושין מ, ב. ב"ק יז, א. מגילה כז, א.

(8) להעיר (ע"ד ההלכה) מב' השיטות בפסקי הלכות (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב קו"א סק"א): דעת הרמב"ם שאפשר לפסוק מתוך הלכה פסוקה בלי ידיעת הטעמים, ודעת הרא"ש וכו' שצריך לידע הטעמים דוקא. אבל גם בשביל ידיעת הטעמים אינו מוכרח שיהיו עמלים בתורה דוקא. ולהעיר מהוריות בסופה.

(9) ואתחנן ה, א. ובדפוס ראשון ליתא סיום פרשי: כמו שנאמר כו'.

(10) להעיר שבכתוב שם כבר נאמר לפני זה שמע ישראל אל החוקים גו' – היינט הידיעה סתם.

(11) היינו שזה בא בהמשך לפירושו, אם בחקותי תלכו, אלא שמעתיק בתוך פירושו ל' הכתוב, ואת מצותי תשמרו' לבאר למה מקדים „בחקותי תלכו“, כנ"ל בפנים. והבחור הזעזער' לא הבחין בזה – וכבכ"מ עד"ז – והפרידו בד"ה בפ"ע.

(12) וכפל הל' בכתוב „ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם“ (ראה לעיל הערה 4) אינה קושיא ע"פ פש"מ, כי בא בהמשך אחד ולתוס' חיזוק (וכדמודגש גם בהל' „ועשיתם אותם“, ולא „ועשיתם את מצותי“ (וכיו"ב)), וכמו שמצינו כמ"פ. וראה אחרי ית, ד"ה. ובפרשי שם, ה. ועפ"ז יומתק כפל הל' בפרשי, „לשמור ולקיים“. ע"ד ההלכה י"ל „ואת מצותי תשמרו“ מל"ת „ועשיתם“ – מצות עשה, וכמו שכתב בק"א לתו"כ. כלי יקר. ובכ"מ. אבל ע"ד הפשט – הוא

רופט ער אָן דעם סוג מצות (שפעטער) מיט'ן שם פרטי „משפטים“, און ניט מיט'ן נאָמען „מצות“ סתם – און וויבאַלד דאָ זאָגט דער פסוק דעם לשון „מצותי“ איז אַ ראי' אַז ער מיינט אַלע מצות¹⁶;

איז עס אָבער לכאורה ניט קיין תירוץ מספיק, וואָרום מען געפינט אין אַ פריערדיקן אָרט וואו דער פסוק טיילט פאַנאַנדער די מצות לסוגיהם: „עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתִי מצותי חקותי ותורתִי“¹⁷

– און רש"י איז דאָרט מפרש: „מצותי – דברים שאילו לא נכתבו ראויין הן להצטוות“, וואָס דאָס מיינט משפטים. „חקותי – דברים שיצה"ר וואוה"ע משיבין עליהם“. „ותורותי – להביא תורה שבע"פ“ (אַז „ותורותי“ לשון רבים מיינט תורה שבכתב און תורה שבעל פה) –

זעט מען דאָך פון דעם, אַז אפילו ווען דער פסוק זאָגט לשון „מצות“ סתם, ווי באַלד ער רעכנט דערביי אויך „חוקים“, מיינט ער מיט ביידע לשונות צוויי סוגי מצות – האָט מען דאָך אַזוי געקענט איינלערנען אויך בנדו"ד¹⁸?

ה. איז דער ביאור אין דעם: דער וואָרט „מצות“ איז מלשון ציווי – זיי זיינען ציוויים פון דעם אויבערשטן. איז מובן אַז דער נאָמען דאָ איז מתאים בלויז בנוגע די מצות פון נאָך מ"ת^{18*},

ד. מען דאַרף נאָך אָבער פאַרשטיין:

פון לשון רש"י „יכול זה קיום המצות“ איז מוכח, אַז בפשטות וואָלט מען געדאַרפט לערנען אַז „בחקותי תלכו“ מיינט קיום המצות, נאָר מצד דעם הכרח פון „הרי קיום המצות אמור“ (איז) די ווייטערדיקע ווערטער „ואת מצותי תשמרו“, מוז מען לערנען אַז דער פירוש פון „אם בחקותי תלכו“ איז – עמלים בתורה.

איז ניט מובן:

עס איז דאָך ידוע, אַז אין מצות זיינען דאָ כמה סוגים (עדות, חוקים און משפטים) און דער סוג חוקים איז די מצות וועלכע זיינען גזירת המלך, ווי רש"י האָט שוין פריער מפרש געווען אין פרשת אחרי¹³ – און וויבאַלד אַזוי שטעלט זיך די שאלה: מען קען דאָך דאָ לערנען בפשטות, „בחקותי“ מיינט די מצות אין סוג פון „חוקים“¹⁴, וואָס זיינען העכער פון שכל (אַזוי ווי חוקים ווערט געטייטשט בכ"כ מקומות שבתורה), און „מצותי תשמרו“ איז כולל די מצות שבע"פ שכל (משפטים).

בפשטות קען מען ענטפערן, אַז אויב מיט'ן וואָרט מצותי איז דער פסוק אויסן נאָר איין סוג פון מצות – משפטים – וואָלט ער ניט באַנוצט דעם לשון „מצותי“ (אַ שם כולל פאַר אַלע מצות) נאָר דעם לשון „משפטי“, אַזוי ווי מען געפינט עס אין פסוק¹⁵, אלה החוקים והמשפטים והתורות, אַז בשעת ער וויל מפרט זיין באַזונדערע סוגים פון מצות,

16) וכן כתב במלבי"ם כאן.

17) תולדות כו, ה.

18) להעיר שגם בואתחנן (ו) ב) נאמר „לשמור את כל חקותיו ומצותיו“, אבל שם הר"ז בא בהמשך להפסיק שלפניו „וזאת המצוה החוקים והמשפטים“, ועד"ז שם ה, כח. ואכ"מ.
18*) ראה לקמן הערה 21.

כמו בכתוב שמביאו רש"י לראי' „ושמרתם לעשותם“ – מתאים לפשט"מ כאן; ועשיתם אותם – „מצותי“ האמורים לפני זה.

13) שם, ד.

14) להעיר מספורנו כאן.

15) פרשתנו כו, מו.

משא"כ דער לשון מצותי בנדוד, וואָס שטייט נאָך מ"ת, וויבאַלד אַז דער לשון „מצות" לייגט זיך אויף אַלע מצות, וויי- לע זיי זיינען אַלע ציוויים פון דעם אויבערשטן²², איז דעריבער שווער צו איינטייטשן אַז דערמיט איז ער שולל

קיימם ומעצמו* שלא נצטווה, וגם ב"שמע אברהם בקול", מפרש (לא דבר שנצטווה אלא) „כשנסיתי אותי". וראה מפרשי רש"י שם.

22) וכ"ה גם בפ"י הפנימי דמצוה מל' צוותא וחיבור (לקו"ת בחוקותי מה, ג. ובכ"מ) שלאחר מ"ת זהו תוכן הכללי דכל המצות, הצוותא וחיבור דנברא ובורא (ראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 30 ואילך), משא"כ לפני מ"ת מכיון שהי' לפני ביטול הגזירה דעליונים לא ירדו למטה (שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו), הרי לא הי' הצוותא וחיבור דנברא ובורא – ופשיטא דלא בז' מצות בני נח שענינם הוא רק בשביל ישוב העולם (ראה לקו"ש ח"ה ע' 159 ואילך).

וזהו הטעם ב"ינה של תורה" שבפרש"י שלא פירש בפ' תולדות „מצותי – ז' מצות ב"נ", כי לפני מ"ת א"א לומר מצותי מל' צוותא וחיבור דנברא ובורא.

(* ועפ"ז צ"ל שמו"ש רש"י בד"ה מצותי „כגון גזל ושפיכת דמים" – ה"ז „כגון" ודוגמא (הכי בולטות) לזה „שראוין הן להצטוות", אבל אין כונתו שזה „מצותי" (כבר נצטוו מהשם). ובלא"ה מוכרח הוא, דאל"כ הו"ל לרש"י לפרש בקיצור „מצותי – ז' מצות בני נח".

ולהעיר אשר מפרש"י עה"פ נח (ט, ד ואילך) משמע דס"ל – ע"פ פשוטו שי"מ – דרק ע"ז נצטוו ב"נ בפירושו. ועונש קין ודדור המבול וכי', הי' מפני „שראוין להצטוות", שהשכל מחייב זה – ולכן נקרא עוון, רע, חסם, השחית, וכי"ב, או בזה שהגזירו עצמון.

וההכרח ע"ז – שלא מצינו ציווי השם ע"ז – בפשוטו שי"מ. ולכן גם לא הביא דרז"ל (סנה' נג, ב) עה"פ ויצו היא גו' (בראשית ב, טז), כי אינו ע"ד הפשט. – ולהעיר מהל' שם, מנהגי מילי" (ו' המצות) משמע דכתוב הנ"ל הוא המקור היחידי.

ועיין פרש"י עה"פ (ב, כד) בפרשת אדה"ר: רוה"ק כו' בני נח כו'. וראה וישלח לב, לג. ובפרש"י משפטים (כד, ג): ואת כל המשפטים. ז' מצות נצטוו בו' כו'. ואכ"מ.

וואָס דעמאָלט האָט דער אויבערשטער אָנגעזאָגט אַלע מצות. אָבער פֿאַר דעם ציווי פֿון אויבערשטן ביי מתן תורה, איז דאָך באַם סוג מצוות אויף וועלכען מען זאָגט „אשר שמע אברהם גו'" – ניט געווען די מציואות פון דעם ציווי¹⁹. קומט דאָך אויס אַז דער לשון „מצותי" וואָס שטייט ביי אברהם אבינו, פֿאַר מ"ת, קען ניט מיינען מלשון ציווי הקב"ה, וויבאַלד כנ"ל, ס'איז נאָך געווען פֿאַר דעם זמן הציווי.

דעריבער מוז מען דאָרטן לערנען אַז „מצותי" מיינט די ענינים וועלכע זיינען „ראויין להצטוות" דאָמאָלט שוין עפ"י שכל²⁰; און זיי ווערן אָנגערופן מיט'ן נאָמען מצות, דערפֿאַר וואָס שכל איז שוין מצוה אויף זיי²¹.

19) משא"כ „תורות" – שהייתה גם קודם שניתנה למשה.

20) וא"צ לדחוק (הכי גדול ע"ד הפשט) – שנקראו כן אז ע"ש שעתידין להצטוות.

21) אין להקשות למה לא פי' רש"י „מצותי" – שנצטווה כו' מצות בני נח (ראה ספורנו שם. ובחוקוני על דרך הפשט .. הן שבע מצות ב"נ), או מצות מילה (כברשב"ם וחוקוני שם) שנצטוו אברהם (וגם במ"ש, שמע אברהם בקולי" פרש"י „שנסיתי אותי" ולא מצות שנצטווה), כי

ב"עקב אשר שמע אברהם בקולי גו'" מבאר הטעם להברכות שלפנ"ז – ואהי' עמך ואברכך .. עד והתברכו בורעך כל גויי הארץ – שהוא מפני המעלות מיוחדות של אברהם, „אשר שמע אברהם גו'", וא"כ א"א לפרש דהכוונה לז' מצות בני נח וכי', שהרי אינה מעלת אברהם דוקא, כי כל (ועכ"פ כו"כ מ)אנשי דורו קיימם. וכדמוכח גם מזה שענשו את אנשי שכם על זה שעברו על א' מז' מצות ב"נ (ראה רמב"ם ספ"ט מהל' מלכים. ובפרש"י וישלח לד, ז: שהאמות גדרו עצמן מן העריות. וראה לקו"ש ח"ה ע' 150, 155 ואילך. וש"ג). ומטעם זה אין מעלה וחיודו בזה שקיים מצות מילה כיון שנצטווה ע"ז (וראה אגה"ק סכ"א) – ונוסף ע"ז „שמצותי" – ה"ז ל' רבים.

ולכן מפרש כל הפסוק בדברים שרק אברהם

לימוד התורה) דריקט אויס דעם ענין פון עמל תורה, דאָרף מען פריער מסביר זיין אַ פּרט אין דעם תוכן פונעם תואר „חור-קים“ וואָס ווערט באַנוצט בשייכות צו מצות.

ס'איז ידוע, אַז חוץ דעם נאָמען מצות, וואָס איז אַ שם כללי פאַר אַלע מצות, כנ"ל, האָט יעדער סוג פון מצות אַ באַ-זונדער נאָמען: עדות, משפטים און חור-קים²⁵. „עדות“ איז דער סוג מצות וואָס זאָגן עדות אויף געוויסע ענינים – אויף בריאת שמים וארץ, אויף יצי"מ, (אַזוי ווי שבת, תפלין) וכדומה. „משפטים“ זיינען כולל די מצות וואָס „אלמלא ניתנה תורה“ וואָלט מען זיי אַליין פאַרשטאַנען דורך משפט שכלי; און „חוקים“ זיינען די מצות וועלכע זיינען דורכאויס גזירת המלך: זיי האָבן ניט קיין אָרט אין שכל ניט אַלס משפטים און אויך ניט אַלס עדות, נאָר ענינים איז „גזירה גזרת חוקה חקתי“.

אין לשון הקודש – וואָס איז ניט קיין לשון הסכמי – זיינען אַלע ענינים בדיוק, איז וויבאַלד די מצות וועלכע האָבן ניט קיין אָרט אין שכל הייסן מיט'ן נאָמען חוקים, וואָס לשון „חוקה“ האָט אויך דעם אָפטייטש פון חקיקה (ווי ער איז מבאר אין לקו"ת²⁶ אין דעם וואָרט „בח-קותי“). דאָרף מען זאָגן אַז ס'איז דאָ אַ תוכן־דיקע שייכות צווישן דעם ענין פון חוקה למעלה מהשכל און ענין החקיקה.

די הסברה בזה:

דער כללות־דיקער אונטערשייד צווישן מלאכת החקיקה און כתיבה איז

„בחוקותי“ – וואָס שטייט אין זעלבן פסוק – וועלכע זיינען אויך ציווי השם, און ווערט געמיינט בלויז דער סוג פון משפטים – נאָר מ'דאָרף לערנען אַז „מצותי תשמרו“ גייט אויף אַלע מצות, ובדרך ממילא דאָרף מען אָננעמען אַז „בחוקותי תלכו“ מיינט עמלים בתורה.

ו. דער ביאור בכל הנ"ל בפנימיות הע-נינים:

הגם אַז רש"י הכרח – אַז „אם בח-קותי תלכו“ מיינט „עמלים בתורה“ – איז ניט פון לשון בחקותי גופא, נאָר פון ווייטער: „כשהוא אומר ואת מצותי תש-מרו הרי קיום המצות אמור“, פונדעסט-וועגן דאָרף מען זאָגן, אַז דער ענין פון „עמלים בתורה“ איז מרומז אויך אין דעם לשון „בחוקותי תלכו“.

[וואָרום „ותורה אור“²³: אַלע ענינים פון תורה זיינען אין אַ ליכטיקן אופן און זיי באַלייכטן יעדער זאָך, און דאָס מיינט כמובן, אַז תורה (ועאכו"כ תורה שבכתב²⁴) איז געשריבן געוואָרן אין אַן אופן אַז דער תוכן הכתוב זאָל זיין ליכ-טיק; אויב דער וואָרט „בחוקותי“ וואָלט כולל ניט געוויזן אויף תורה (נאָר – אויף מצות), וואָלט דאָן אַנשטאַט דעם לשון „בחוקותי“ געשטאַנען „בתורת“ אָדער „בתורות“, וואָס דריקט אויס קלאָר דעם מכוון תורה. וויבאַלד אָבער אַז תורה האָט אויסגעקליבן דוקא דעם לשון „בח-קותי“, איז מוכרח אַז דוקא אין דעם לשון איז מודגש דער ענין פון עמלים [בתורה].

ז. צו פאַרשטיין ווי אַזוי דער לשון בחקותי (ווען עס ווערט באַנוצט אויף

(25) נתבאר בארוכה בד"ה ויקם עדות וד"ה אם בחקותי הש"ת, ובכ"מ.
(26) ריש פרשתנו.

(23) משלי ו, כג.
(24) שהיא לא כתלמוד בבלי שעלי נאמר במחשכים הושיבני (סנהדרין כד, א).

ריבן דורך דעם עמל בתורה – אבנים שחקו מים.³⁰

ח. אין תורה זיינען דאך אלע ענינים מכוון ומדוייק בתכלית, איז וויבאלד אז עמל תורה הייסט מיט'ן לשון חוקה, דער זעלבער לשון וועלכער עס ווערט באַנוצט אויף מצות שלמעלה מהשכל, איז דאָס גופא אַ הוכחה, אַז דער טעם וואָס עמל תורה הייסט חוקה, איז (ניט בלויז מצד דעם וואָס זי איז אַ עבודה קשה כנ"ל, נאָר אויך) מצד דעם וואָס דער עמל תורה איז פאַרבונדן מיט למעלה מהשכל.³¹

אע"פּ אז דער לימוד פון תושבע"פּ מוז זיין אין הבנה והשגה דוקא,³² און אויב מען פאַרשטייט ניט וואָס מען לערנט, קען מען אויף דעם קיין ברכת התורה ניט מאַכן³³ – אעפ"כ איז דער עמל תורה פאַרבונדן מיט למעלה מהשכל. ואדרבה: דוקא אין „בחקותי“ – שלמעלה מהשכל – דריקט זיך אויס דער „עמלים בתורה“.

און דאָס איז אין צוויי ענינים:³⁴

א) דער „עמל בתורה“ דאַרף זיין מערער ווי עס לייגט זיך בשכל; בשעת מ'לערנט בלויז אויף וויפל עס פאַדערט דער שכל, הייסט עס ניט קיין ריכטיג גער עמל. ב) דער עמל בתורה בריינגט

אין דעם, וואָס ביי חקיקה פאַדערט זיך מער כח און אָנשטריינגונג ווי ביי כתיבה. דיבור איז בלויז מעשה זוטא,²⁷ כתיבה איז שוין אַ מעשה שלם, אָבער דאָך דאַרף מען ביי כתיבה ניט האַבן אַזוי פיל כח און אָנשטריינגונג ווי ביי חקיקה. דערמיט איז מובן וואָס די מצות וואָס זיינען בלויז גזירות המלך ווערן אָנגערופן חוקים מלשון חקיקה, וויילע דער קיום פון אַ זאך וואָס לייגט זיך ניט אין שכל, ביז צו – היפּך השכל, איז אַן עבודה קשה, אַ סאך שווערער ווי דער קיום פון אַ זאך וואָס איז עפ"י שכל.²⁸

ועפ"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק אַז דער לשון „בחקותי“, ווען ער ווערט באַנוצט אויף תורה מיינט (ניט לימוד התורה סתם, נאָר) עמל תורה, וויילע חוקה מלשון חקיקה ווייזט אויף אַ שווערער אַרבעט, עמל.

און בשעת ער לערנט תורה מיט אַ האָרעוואַניע – מיט דער עבודה קשה פון „חקיקה“ – פועל'ט עס אַ חקיקה²⁹ אין האַרץ פון דעם לומד התורה, אַז אפילו ווען לבו כלב האבן, איז אויב ער האָרע וועט אין תורה, ווערט זיין פאַרשטיי נערט האַרץ דורכגעקריצט און דורכגע-

27 ראה סנהדרין סה, א. כריתות ג, ב.

28 בלקו"ת (פרשתנו מז, ד) – ועד"ז בד"ה ויקם עדות שם פ"ב – מבואר שייכות מצות אלו לחקיקה (הנעשית בהאבן טוב) מצד הפעולה שנעשית על ידם, שגורמים חקיקה בנפח"ב. וכאן מבואר, שגם קיום (פעולת) מצות אלו היא דוגמת פעולת החקיקה, וראה לקו"ש ח"ג ע' 1014.

29 כל הענינים שבתורה הם בתכלית הדיוק לכל פרטיהם. ומזה מובן, שלשון הכתוב „בחקותי“, שפירושו הוא (גם) מל' „חקיקה“ בנוגע לימוד התורה, הוא בין בנוגע לעבודת האדם שבחקיקה – עמל תורה, ובין בנוגע לפעולת החקיקה בהאב"ט – שהעמל תורה חוקקת את לב האבן שבו (וכמו שנתבאר בהערה שלפנינו בנוגע למצות דחוקים).

30 ראה אדר"ג פ"ו, ב.

31 ראה גוי"א בפרש"י, ובאוה"ח כאן.

32 ראה זתר פרשתנו (קיג, א) דאם בחוקותי תלכו דא תושבע"פ (ובלקולו"צ שם). ובדברי דוד להט"ז (בפסוקי ד) שעמלים בתורה הוא תושבע"פ, ולהעיר מאוה"ח עה"פ בתחלתו.

33 הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב, לקו"ת ויקרא ה, ב. ולהעיר מעז"י יט, א. בונה ירושלים סי' סג (מאמרי אדה"ז – הקצרים ע' תקנט).

34 ענין הראשון – בנוגע לעבודת העמל תורה, והשני – בנוגע להתמצאה מזה. וראה לעיל הערה 28, 29.

וכמאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴⁰, אַז אויך די ענינים מושגים זיינען אַזוי ווי חוקים.

וואָס עפ"ז וועט ווערן רעכט וואָס ער זאָגט אויף לימוד התורה דעם לשון „בחד קוֹתֵי תלכו“, כאַטש אַז ער מיינט דאָך דאָ דעם לימוד פון יעדער ענין שבתורה, ניט בלויז דעם לימוד פון חוקים נאָר אויך פון עדות און משפטים⁴¹ – וויילע דורכן עמל בתורה קומט מען צו דער הכרה אַז אויך משפטים זיינען חוקים.

(משיחת פ"ח בחוקותי תשכ"ה)

40) ד"ה ויקם עדות ש"ת ע' 57. – בענין קיום המצות, אבל מכיון שגדול תלמוד שמביא לידי מעשה, צריך לומר, שזה שקיום המצות דמשפטים הוא באופן דחוקים הוא מצד שרשם בתורה, שגם הלימוד דמשפטים הוא כמו הלימוד דחוקים. 41) ובפרט, שמצות דסוג חוקים שבתורה הוא קטן (בכמות) לגבי סוג המשפטים. ונוסף לזה: מכיון שהמדובר כאן הוא בנוגע „עמל תורה“ (ובפרט לפי מה שנתבאר (ס"ב) ש"ש, בחוקותי תלכו" הכוונה דק „שתהיו עמלים בתורה“, דאילו לימוד התורה סתם נכללת היא ב„ואת מצותי תשמרו“, הרי ענין העמל בתורה הוא בעיקר בטעמי התורה וכו' (ולא בנוגע לידיעת ההלכות עצמם), וזהו בחלק המשפטים דוקא.

אים צו דער הנחה והשגה אַז אויך די ענינים וועלכע ער פאַרשטייט יאָ בשכלו, זיינען אין אמת'ן העכער פון השגה (וכ"מאמר³⁵ תכלית הידיעה שלא נדער, וואָס אַזוי ווי דאָס איז בנוגע דעם אויבערשטן, עד"ז איז עס אויך בנוגע תורה – חכמתו ית', וואָס הוא וחכמתו אחד. וכמש"כ הרמב"ם³⁶, ובמילא „כשם³⁷ שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג בוראו³⁸ כך אינו יכול להשיג" חכמתו, וכמש"נ³⁹: ונעלמה מניני כל חי –

איז אויב ער מיינט אַז ער האָט תכלית הידיעה אין תורה, איז עס אַ באַווייזן אַז ביי אים פעלט דער עמל בתורה),

35) ראה בחינות עולם ח"ז פ"ב. עיקרים מ"ב ספ"ל. של"ה קצא, ב. 36) הל' יסוה"ת פ"ה ה"י. הל' תשובה ספ"ה. וראה ג"כ מו"נ ח"א פס"ח. שם ח"ג פ"כ. שמונה פרקים פ"ח. 37) ראה שער היחווה"א פ"ד. שם פ"ח. 38) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"י. פ"ב ה"ח. ובכ"מ. 39) איוב כח, כא. וראה תניא קו"א סד"ה דוד זמירות.

